

ЛЕГОСТАСВА
Ольга Вадимівна –
член-кореспондент НАН
України, доктор фізико-
математичних наук, заступник
директора з наукової роботи
Інституту геофізики
ім. С.І. Субботіна НАН України

ВИДАТНИЙ ГЕОФІЗИК І ГЕОЛОГ-ТЕКТОНІСТ: НАУКОВА СПАДЩИНА АКАДЕМІКА СЕРАФИМА ІВАНОВИЧА СУББОТІНА До 120-річчя від дня народження

Статтю присвячено пам'яті видатного вченого-геофізика, фахівця з вивчення глибинної будови земної кори і верхньої мантії методом гравіметрії, двічі лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1972, 1984), заслуженого діяча науки і техніки УРСР (1966), директора Інституту геофізики АН УРСР (1960–1976), академіка-секретаря Відділення наук про Землю АН УРСР (1963–1976), лауреата премії імені В.І. Вернадського АН УРСР (1976), доктора геолого-мінералогічних наук (1955), професора (1956), академіка АН УРСР (1961) Серафима Івановича Субботіна.

Цього року наукова спільнота відзначає 120 років від дня народження та 50 років від дня смерті видатного вченого-геофізика, піонера української геофізики й тектоніки академіка Серафима Івановича Субботіна.

Про значущість постаті засновника і першого директора Інституту геофізики НАН України (згодом названого його ім'ям) свідчать численні дописи, присвячені його біографії, науковій та науково-організаційній діяльності, аналізу внеску вченого в розвиток сучасної геофізики. Так, узагальнену інформацію про академіка С.І. Субботіна можна знайти в енциклопедичних джерелах, наукових^{1, 2} і довідкових виданнях³, а також на офіційному вебсайті Інституту⁴. Водночас залучення додаткових архівних та бібліографічних матеріалів дає змогу під ширшим кутом подивитися на особистість одного з найвидатніших уче-

Серафим Іванович Субботін
03.05.1906–16.01.1976

¹ 100 лет со дня рождения академика АН УССР С.И. Субботина. *Геофизический журнал*. 2006. Т. 28. № 3. С. 3–6.

² Старостенко В., Оровецкий Ю. Академик Серафим Субботин. *Світосгляд*. 2008. № 5. С. 33–35.

³ Субботін Серафим Іванович. У кн.: *Національна академія наук України. Персональний склад, 1918–2018*. Київ: Фенікс, 2018. С. 171–172.

⁴ Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України.
<http://www.igph.kiev.ua/ukr/index.html>

Родина Субботіних: мати Олександра Василівна, старший брат Гурій (14 років), сестра Олександра (11 років) і 6-річний Сіма. 1912 р.

Серафим Субботін після закінчення університету, березень 1931 р.

них-геофізиків і організаторів академічної науки, чия діяльність істотно вплинула на розвиток геофізичних досліджень в Україні.

Серафим Іванович Субботін народився 3 травня 1906 р. у м. Казань у родині дякона Івана Степановича Субботіна, який належав до православного духовенства нижчого ієрархічного рівня. У 1926 р. він закінчив школу 2-го ступеня і вже тоді визначився з подальшим фаховим спрямуванням.

Формування світогляду Серафима Івановича відбувалося в період активного розвитку природничих наук і пожвавлення теоретичних дискусій щодо будови Всесвіту, що й зумовило інтерес юнака до астрономії та геодезії. Втіленням цього інтересу стало навчання на астрономо-геодезичному відділенні фізико-математичного факультету Казанського державного університету, який С.І. Субботін закінчив на початку 1931 р. Професійна підготовка в галузі гравіметрії, яка тоді лише починала формуватися як окремий напрям прикладної геофізики, відкрила для нього можливості безпосередньої участі в практичних геологорозвідувальних роботах.

Після завершення університетської освіти Серафима Івановича направили до Тифліса, де він розпочав трудову діяльність на посаді інженера-геофізика в системі Закавказького геологічного управління. Проте вже тоді його професійний шлях був пов'язаний із провідними науково-дослідними центрами геофізичного профілю: спочатку з Ленінградом, де він працював в Інституті прикладної геофізики, а згодом — з Києвом, куди його перевели в межах організаційної перебудови і територіального перерозподілу геофізичної служби.

До кінця 1939 р. С.І. Субботін працював в Українському геологічному управлінні (м. Київ), де виконував функції керівника й технічного координатора польових геофізичних підрозділів. У цей період він проводив систематичні гравіметричні спостереження в межах ключових промислово-геологічних районів — Донбасу, Криворіжжя, Роменської структури, північних і південно-східних регіонів України, а також окремих територій Білорусі. Результати цих робіт Серафим Іванович узагальнив у першій своїй науковій публікації, що вийшла друком у 1935 р. і була присвячена гравіметричній характеристиці Роменського соленосного району в межах Дніпровсько-Донецької западини⁵.

У 1933 р. С.І. Субботін розпочинає свою науково-педагогічну діяльність спочатку в

⁵ Субботин С.И. Результаты гравиметрических разведок в Роменском солёносном районе. *Разведка недр*. 1935. № 13. С. 27—29.

Київському гірничо-геологічному інституті (1933—1936), а потім у Дніпропетровському гірничому інституті (1936—1938) та Інституті геологічних наук АН УРСР (1938—1941).

З січня 1940 р. по липень 1941 р. Серафим Іванович працює на посаді старшого інженера-геофізика Українського відділення Державного союзного геофізичного тресту Наркомнафти СРСР. Увесь цей час він керує гравіметричними дослідженнями. За підсумками цієї інтенсивної та системної діяльності було закладено наукові засади розвідувальної гравіметрії як самостійного напрямку геофізичних досліджень. Роботи С.І. Субботіна вирізнялися поєднанням високої практичної ефективності з глибокими теоретичними узагальненнями. Особливого значення вони набули у зв'язку з впровадженням гравіметричних методів у дослідження структурної організації залізорудної формації Криворізького району. Розроблені ним підходи до організації польових вимірювань, а також оригінальні прийоми аналізу й тлумачення варіацій гравітаційного поля забезпечили істотне підвищення інформативності гравіроздавки. Застосування цих методологічних рішень стало визначальним чинником виявлення значної кількості рудних об'єктів у межах Українського щита і сприяло подальшому розвитку пошукових геофізичних технологій у регіоні.

Коли в 1941 р. розпочалася війна, Серафим Іванович разом з сім'єю був евакуйований до м. Бугуруслан Оренбурзької області. З липня 1941 р. по березень 1944 р. він обіймав посаду старшого інженера-геофізика у Середньоволзькому відділенні Державного геофізичного тресту Наркомнафти СРСР. У цей складний період, коли ворог підійшов майже до основних нафтових родовищ Північного Кавказу, країна гостро потребувала додаткових вуглеводневих ресурсів. Незважаючи на тяжке захворювання легень (туберкульоз), Серафим Іванович активно долучився до організації та виконання робіт з освоєння Волго-Уральської нафтової провінції, відомої як «другий Баку».

Важливим науковим досягненням С.І. Субботіна стало точне прогнозування глибин покривлі нафтових покладів: фактичні показники

Серафим Іванович Субботін з дружиною Анастасією Яківною, донькою Наталею та молодшим братом Віталієм, який приїхав до них у відпустку (загинув 25 травня 1943 р.), м. Бугуруслан, березень 1943 р.

параметричних свердловин відрізнялися від розрахункових лише на кілька метрів, що навіть сьогодні вважається класичним прикладом точності геофізичних прогнозів.

У квітні 1944 р. Серафим Іванович повернувся до Києва, працював в Інституті геологічних наук АН УРСР, поєднуючи дослідницьку роботу з переданням практичного досвіду виробничим організаціям у сфері розвідувальної гравіметрії та інтерпретації геофізичних даних. У 1945 р. він захистив кандидатську дисертацію «Аномалії сили тяжіння України та їх інтерпретація», в якій узагальнив попередні дослідження та заклали методологічні основи комплексного геолого-геофізичного аналізу аномалій.

У липні 1945 р. С.І. Субботін переїхав до Львова, у Львівське відділення Інституту геологічних наук АН УРСР (у 1951 р. на базі цього відділення було створено Інститут геології корисних копалин АН УРСР, нині — Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України). Там він працював до 1960 р., обіймаючи посади старшого наукового співробітника, завідувача відділу геофізики, а потім заступника директора з наукової роботи. Одночасно Серафим Іванович викладав у Львівському державному університеті імені Івана Франка та

На закладанні фундаменту будівлі Інституту геофізики АН УРСР в Новобіличах, 18 грудня 1962 р.

Серафим Іванович Субботін та співробітники заслуховують виступ Віталія Івановича Старостенка в актовому залі Інституту геофізики АН УРСР. 27 листопада 1974 р.

Львівській політехніці, спочатку як доцент, а з 1956 р. — як професор.

С.І. Субботін активно сприяв популяризації геофізичної науки. Він брав участь у республіканських, всесоюзних і міжнародних нарадах, семінарах, конференціях та конгресах, виступав із доповідями, в яких висвітлював основні результати своїх досліджень у галузі геофізики.

15-річний львівський період наукової діяльності Серафима Івановича був присвячений проблемі вивчення геологічної будови західного регіону — однієї з найважливіших нафтогазоносних провінцій України. Ще в 1955 р. вийшла друком монографія С.І. Суббо-

тіна «Глибинна будова Радянських Карпат та прилеглих територій за даними геофізичних досліджень»⁶, в якій на основі узагальнення великого геологічного та геофізичного матеріалу наведено найбільш повну й достовірну на той час модель глибинної будови Карпатського регіону, а також зроблено прогноз нафтогазових і рудних родовищ. У цій монографії, яка на сьогодні стала бібліографічним раритетом, було закладено основи формування головного наукового стрижня досліджень С.І. Субботіна — теорії глибинного геотектогенезу.

У травні 1955 р. у Львівському державному університеті імені Івана Франка Серафим Іванович блискуче захистив докторську — зазначену вище монографію йому зарахували як дисертаційну роботу.

У січні 1957 р. С.І. Субботіна було обрано членом-кореспондентом АН УРСР, а у квітні 1961 р. — академіком АН УРСР. У травні 1963 р. Серафима Івановича обрали академіком-секретарем Відділення наук про Землю і Космос АН УРСР та членом Президії АН УРСР.

22 грудня 1960 р. в Києві було створено Інститут геофізики АН УРСР, директором якого 19 квітня 1961 р. затверджено С.І. Субботіна. Наступного року в Академмістечку почалося будівництво корпусу новоствореного інституту. До речі, на зібранні з нагоди закладання фундаменту будівлі не обійшлося без курйозу. Серед учасників заходу, які прийшли на будмайданчик, раптом виникла ідея: люди зібрали металеві монетки, і Серафим Іванович під гучні оплески присутніх поклав їх під крайню північно-східну бетонну плиту як талісман прийдешнього наукового успіху, чим, імовірно, завдав зайвого клопоту археологам майбутнього.

На момент створення Інституту геофізики до його штату з Інституту геологічних наук АН УРСР було переведено 76 працівників (у тому числі 1 доктора та 7 кандидатів наук) і 5 аспірантів. Співробітники, які перейшли з Інституту геології корисних копалин та Сейсмічного сектору АН УРСР, увійшли до штату Львівської

⁶ Субботин С.И. *Глубинное строение Советских Карпат и прилегающих территорий по данным геофизических исследований*. Киев: Изд-во АН УССР, 1955.

філії Інституту геофізики. Наприкінці 1961 р. в Інституті (без філії) працювало 170 осіб, у тому числі 1 академік АН УРСР, 1 доктор і 10 кандидатів наук.

В Інституті геофізики АН УРСР під керівництвом С.І. Субботіна було об'єднано досі розрізнені геофізичні дослідження, розгорнуто роботу з широкого кола проблем теоретичної та прикладної геофізики. Одночасно Серафим Іванович очолив відділ гравіметрії, який у травні 1976 р. було реорганізовано у відділ глибинних процесів Землі і гравіметрії. За весь період існування Інституту геофізики цей відділ мав лише двох керівників: Серафима Івановича Субботіна та Віталія Івановича Старостенка (з 1976 р. по теперішній час). І сьогодні відділ зберігає цю назву та продовжує роботи, розпочаті С.І. Субботіним, роблячи вагомий внесок в основні напрями наукової діяльності Інституту.

На базі відділу глибинних процесів Землі і гравіметрії створена і розвивається добре відома не лише в Україні, а й за її межами наукова школа гравітаційного моделювання, представники якої спеціалізуються на побудові дво- і тривимірних моделей різних геологічних регіонів. Засновники школи — С.І. Субботін, В.І. Старостенко, Є.Г. Булах, С.С. Красовський, В.Б. Бур'янов, А.В. Чорний, В.О. Дядюра — розробили методику і технологію гравітаційного моделювання для осадових басейнів і докембрійських щитів, заклавши основи вивчення глибинної будови літосфери України від Східноєвропейської платформи до Чорноморської мегазападини. Завдяки цим дослідженням створено методики гравітаційного моделювання, які дають змогу комплексно вивчати глибинну будову різних геологічних структур.

Розробки нинішнього покоління школи (В.І. Старостенко, О.В. Легостаєва, І.Б. Макаренко, Т.П. Єгорова, О.М. Русаков, П.Я. Купрієнко, М.В. Козленко, Ю.В. Козленко, Т.Л. Міхеєва) охоплюють ключові регіони України та прилеглі морські зони і забезпечують наукову базу для аналізу будови земної кори та прогнозування розміщення корисних копалин⁷.

⁷ Легостаєва О.В. Наукові школи та сучасні наукові напрями Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН

Серафим Іванович на садовнику в саду Інституту геофізики, 11 квітня 1970 р.

Слід зазначити, що колектив наукових працівників Інституту геофізики на момент його заснування був чи не наймолодшим за віком серед установ АН УРСР. Максимальний розрив у віці науковців не перевищував 30 років. Імовірно, тому ставлення Серафима Івановича до свого колективу нагадувало скоріше родинне.

Ще в березні 1956 р. за підготовку фахівців вищої кваліфікації С.І. Субботіну було присвоєно вчене звання професора за спеціальністю «геофізика». Загалом Серафим Іванович виховав 15 аспірантів, які успішно захистили кандидатські дисертації. Коментуючи цей факт, він якось пожартував: «Кандидат косяком пішов». Згодом з цих 15 аспірантів семеро захистили докторські дисертації.

У цей період Серафим Іванович наполегливо й послідовно продовжував розроблення власної теорії причин і механізмів тектонічних рухів Землі, спираючись на узагальнення великого масиву геологічних і геофізичних даних. Центральне місце в його дослідженнях посідало з'ясування природи вертикальних рухів земної поверхні, які він розглядав як один із ключових чинників формування сучасної структури земної кори. Учений прагнув вста-

України. Вісник НАН України. 2024. № 4. С. 80—91. <https://doi.org/10.15407/visn2024.04.080>

На врученні Державної премії УРСР. Зліва направо: С.І. Субботін, Я.А. Юньков, З.О. Крутиховська, К.Ф. Тяпкін, К.В. Климова, М.І. Бакланов, березень 1973 р.

Президент Академії академік Б.Є. Патон вручає С.І. Субботіну медаль лауреата Державної премії УРСР, березень 1973 р.

новити зв'язок між цими вертикальними рухами та глибинними процесами в надрах Землі і їх наслідками, насамперед неоднорідністю будови літосфери та верхньої мантії, що, на його переконання, визначало закономірності тектонічної еволюції великих регіонів.

В 1966 р. за видатні заслуги в розвитку вітчизняної геофізики С.І. Субботіну було при-

своєно почесне звання «Заслужений діяч науки Української РСР».

Приблизно з 1970 р. С.І. Субботін почав детально досліджувати горизонтальні переміщення блоків Землі. Він розглядав їх як другу, поряд із вертикальними, форму рухів по глибинних розломах. Цю його зацікавленість підкріплював потік нових наукових публікацій, в яких наводилися численні приклади горизонтальних зсувів земної кори, встановлених на основі геолого-геофізичних і аерокосмічних даних. Глибоко вивчивши проблему, Серафим Іванович розробив концепцію поступально-обертальних рухів тектоносфери. Він пояснював їх наявністю в корі та верхній мантії великих блоків з різними фізичними властивостями. Через нерівномірність обертання планети ці блоки рухаються не лише вертикально, а й горизонтально, здійснюючи поступально-обертальні переміщення.

Останні роки життя С.І. Субботін присвятив розвитку власної теорії тектогенезу, приділяючи особливу увагу природі горизонтальних рухів блоків Землі. Його передбачення ролі фазових переходів у вертикальному тектогенезі підтвердилося сучасними даними. На основі цього механізму С.І. Субботін побудував оригінальні схеми формування глибинних розломів, платформних прогинів, складчастих гірських споруд і магматичних осередків. Його праці, присвячені впливу нерівномірного ротаційного руху Землі, відкривали нові перспективи для пояснення тектонічних процесів.

У 1972 р. академіка АН УРСР С.І. Субботіна у складі авторського колективу співробітників Дніпропетровського гірничого інституту ім. Артема, трестів «Дніпрогеофізика» і «Київгеологія» було удостоєно Державної премії Української РСР в галузі науки і техніки за розроблення та впровадження методики геологічного картування, розшуків і вивчення глибинної будови родовищ Української залізорудної провінції геофізичними методами. На основі цих розробок було проведено оцінку запасів великих родовищ магнетиту Великого Кривого Рогу.

Виконуючи обов'язки члена Президії АН УРСР, академіка-секретаря Відділення, дирек-

тора Інституту та керівника відділу, Серафим Іванович був надзвичайно зайнятий. Проте він завжди залишався уважним, привітним, простим і доброзичливим до людей. Він добре розумів важливість різнобічного підходу до вирішення складних проблем геофізики і тектонофізики, а тому надавав підтримку навіть прихильникам наукових поглядів, які сам він повністю не поділяв.

Людина широких інтересів, Серафим Іванович стежив за подіями громадського та культурного життя, любив оперу і займався садівництвом. Він вирізнявся оптимізмом, енергійністю, тонким почуттям гумору, його природний шарм приваблював усіх, хто спілкувався з ним.

У житті Серафима Івановича родина відіграла важливу роль, створюючи надійне особисте й інтелектуальне підґрунтя для наукової діяльності.

Дружина, Анастасія Яківна Субботіна (у дівоцтві Белогрудова), була його постійною супутницею та опорою. Вона забезпечувала сімейний затишок, підтримувала чоловіка в періоди напруженої наукової роботи, сприяла збереженню стабільної, теплої і довірчої атмосфери в родині, що було особливо важливо в складних умовах повоєнних років.

Донька, Наталя Серафимівна Ракова, працювала інженером в УкрДГРІ (м. Львів), де брала участь у виконанні фахових робіт і досліджень, пов'язаних із геологією та геофізикою. Її професійна діяльність стала своєрідним продовженням родинних наукових традицій.

У ніч на 13 січня 1976 р. Серафим Іванович відчув сильний біль у ділянці серця. Лікарі діагностували інфаркт міокарда, який швидко прогресував. Вдень 16 січня 1976 р. Серафим Іванович Субботін пішов із життя, залишивши по собі численних учнів і послідовників та невгасиму пам'ять про свій внесок у розвиток геофізичної науки. Похований у Києві на Байковому кладовищі.

У 1976 р. за цикл робіт «Структура земної кори» академіку АН УРСР С.І. Субботіну (по смертно) разом із членом-кореспондентом АН УРСР В.Б. Соллогубом і академіком АН УРСР

Серафим Іванович Субботін, Львів, 28 січня 1956 р.

Серафим Іванович Субботін з дружиною Анастасією Яківною, Львів, 1955 р.

А.В. Чекуновим було присуджено премію імені В.І. Вернадського АН УРСР. У 1978 р. за значні заслуги перед вітчизняною геофізичною наукою ім'я Субботіна присвоєно Інституту геофізики АН УРСР. 13 липня 1981 р. на фасаді будівлі Інституту відкрито меморіальну дошку з бронзовим скульптурним портретом вченого (скульптор М.П. Рапай, архітектор А.Ф. Ігнащенко), а в 1997 р. Президія НАН України заснувала премію імені С.І. Субботіна за видатні наукові досягнення в галузі геофізики, гідрофі-

Донька С.І. Субботіна, Наталя Серафимівна Ракова (справа), на урочистих зборах з нагоди 100-річчя Серафима Івановича в Інституті геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України. Київ, 3 травня 2006 р.

зики, наукового приладобудування, метрології та фізики атмосфери.

Серед величезної наукової спадщини С.І. Субботіна можна виокремити три ключові напрями. Перший — дослідження в галузі гравіметрії, які заклали основу для точного визначення масових аномалій земної кори та розвитку методів глибинної геофізики. Другий напрям пов'язаний із вивченням глибинної будови кори та верхньої мантії, що дозволило створити цілісні моделі структурних особливостей території України та сприяло розумінню взаємодії глибинних і поверхневих процесів. Третій напрям — аналіз процесів у верхній мантії Землі та розроблення теорії тектогенезу, в якій він поєднав геофізичні методи з геологічними спостереженнями, запропонувавши оригінальну концепцію поступально-обертальних рухів тектоносфери. Глибинні дослідження земної кори, започатковані Серафимом Івановичем, стали одним із фундаментальних напрямів розвитку української геофізики.

У 1979 р. у видавництві «Наукова думка» опубліковано «Вибрані праці» С.І. Субботіна, де зібрано його найважливіші роботи з гравіметрії, глибинної будови земної кори та верхньої мантії України й Карпатсько-Балкансько-

го регіону, а також дослідження процесів у верхній мантії та наведено повну бібліографію вченого, що дозволяє оцінити масштаб його наукової спадщини.

Справу вчителя у відділі глибинних процесів Землі і гравіметрії Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України продовжують його учні. Сучасна монографія «Неоднорідність земної кори України і суміжних регіонів за результатами 3D-гравітаційного моделювання»⁸ узагальнює розвиток закладених С.І. Субботіним напрямів із застосуванням нових математичних методів розв'язання прямої задачі гравіметрії та сучасних технологій чисельного моделювання. Ці результати розширюють базу знань про глибинну будову, дають деталізовані 3D-моделі окремих тектонічних областей та структур, уточнюють розподіл густини за глибиною та площею в блоках земної кори, шарах і зонах розломів. Важливо, що співробітники відділу зберігають основну методологічну лінію Серафима Івановича — поєднання точних геофізичних вимірювань з геологічним аналізом. Водночас розширюється сфера застосування: включення нових потенціальних полів дозволяє отримувати додаткову інформацію про системи розломів консолідованої кори та їхній вплив на формування структур осадового чохла, зокрема у вузлах перетину розломів, де приурочені родовища вуглеводнів. Такий розвиток наукової спадщини С.І. Субботіна демонструє, як класичні ідеї та концепції можна реалізувати за допомогою сучасних методів, і відкриває нові перспективи для дослідження земної кори та практичного прогнозування корисних копалин.

Ідеї С.І. Субботіна набули подальшого розвитку і в межах української школи тектонофізики, яскравим представником якої є член-кореспондент НАН України Олег Борисович Гінтов. Якщо дослідження Серафима Івановича були спрямовані передусім на виявлен-

⁸ Макаренко І.Б., Старостенко В.І., Купрієнко П.Я., Савченко О.С., Легостаєва О.В. *Неоднорідність земної кори України і суміжних регіонів за результатами 3D-гравітаційного моделювання*. Київ: Наукова думка, 2021.

ня глибинних неоднорідностей та їх геофізичне картування, то тектонофізичні роботи О.Б. Гінтова зосереджені на механізмах деформації гірських порід, напружено-деформованому стані земної кори та кінематиці розломних зон. Отже, відбувається логічне поєднання масштабів: від глибинної геофізичної моделі літосфери до детального аналізу структурних і динамічних проявів цих процесів у конкретних тектонічних блоках. Особливо показовим є синтез глибинних геофізичних даних із результатами структурно-парагенетичного і тектонофізичного аналізу. Виявлені С.І. Субботіним глибинні розломні зони та аномальні області отримали в працях О.Б. Гінтова подальше пояснення крізь призму еволюції полів напружень, фаз тектонічної активізації та реологічних властивостей літосфери. У такому поєднанні формується багаторівнева модель земної кори: глибинні процеси визначають загальні рамки розвитку, а тектонофізичні дослідження

розкривають конкретні механізми реалізації цих процесів у часі та просторі.

Отже, наукова спадщина Серафима Івановича Субботіна не лише заклала підґрунтя для сучасних уявлень про глибинну будову земної кори, а й органічно інтегрувалася з дослідженнями школи тектонофізики. У працях О.Б. Гінтова та його колег ідеї глибинної геофізики отримали нове осмислення в контексті механіки деформацій, що засвідчує спадкоємність і розвиток наукової традиції. Тектонофізики плідно використали конкретні геофізичні матеріали С.І. Субботіна під час дослідження Волино-Подільської плити⁹, що лише підтверджує практичну значущість напрацювань Серафима Івановича для регіонального структурно-геологічного аналізу.

⁹ Гинтов О.Б. *Полевая тектонофизика и ее применение при изучении деформаций земной коры Украины*. Киев: Феникс, 2005.

Olga V. Legostaieva

S. Subbotin Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7057-4590>

OUTSTANDING GEOPHYSICIST AND GEOLOGIST-TECTONIST:
THE SCIENTIFIC LEGACY OF ACADEMICIAN SERAFYM I. SUBBOTIN.
TO THE 120TH ANNIVERSARY

The article is dedicated to the memory of an outstanding scientist-geophysicist, a specialist in the study of the deep structure of the Earth's crust and upper mantle using the gravimetric method, twice laureate of the State Prize of the Ukrainian SSR in the field of science and technology (1972, 1984), Honored Worker of Science and Technology of the Ukrainian SSR (1966), director of the Institute of Geophysics of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1960—1976), academician-secretary of the Department of Earth Sciences of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1963—1976), laureate of the V.I. Vernadsky Prize of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1976), Doctor of Geological and Mineralogical Sciences (1955), Professor (1956), Academician of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1961) Serafym I. Subbotin.

Cite this article: Legostaieva O.V. Outstanding geophysicist and geologist-tectonist: the scientific legacy of Academician Serafym I. Subbotin (to the 120th anniversary). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2026. (5): 99—107. <https://doi.org/10.15407/visn2026.05.099>